

Васюта Юлія Володимирівна,
ад'юнкт кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ТЕНДЕНЦІ РОЗСЛІДУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ СПІЛЬНИМИ СЛІДЧИМИ ГРУПАМИ НА ШЛЯХУ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОСУДДЯ

Сучасне міжнародне правосуддя, з огляду на різноманітність кримінальних правопорушень, стикається з глобальними викликами. Проблемними питаннями щодо міжнародного правосуддя постають забезпечення міжнародного правопорядку та справедливості. Так, вирішення проблемних аспектів потребує перегляду теоретичних аспектів визначення міжнародного правосуддя, переосмислення його структурних елементів відповідно до викликів сьогодення. Задля забезпечення міжнародного правосуддя слід розглянути механізм розслідування транснаціональної злочинності, їх глобалізаційні процеси, що спонукають до належної міжнародної координації правоохоронних органів, міжнародних організацій та інших компетентних органів держав. Розглянемо окремі аспекти розслідування транснаціональної організованої злочинності на шляху до забезпечення міжнародного правосуддя, а також акцентуємо увагу на діяльності спільних слідчих груп як формі міжнародного співробітництва в кримінальному процесі.

У демократичній правовій державі на усіх етапах її історичного розвитку боротьба з організованою злочинністю та підтримання правопорядку й законності є пріоритетним завданням органів державної влади [6, с. 15].

За період з 2020 до 2024 року кількість кримінальних правопорушень, вчинених організованими групами та злочинними організаціями (згідно з відомостями щодо закінчених проваджень), збільшилася більше ніж удвічі – з 3595 випадків 2020 року до 7881 випадку 2024 року. У зв'язку з соціально-економічною ситуацією в державі існує фактична загроза подальшого розширення масштабів організованої злочинності. Так, за матеріалами підрозділів Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України за 12 місяців 2024 року до суду було направлено 254 кримінальних проваджень щодо організованих злочинних груп, з-поміж яких 45 – злочинні організації. У свою чергу, це становить 43,6 % від загальної кількості груп і злочинних організацій, виявлених органами

Національної поліції України. З-поміж викритих організованих груп і злочинних організацій 47 – пов’язані з незаконним обігом наркотиків, 34 – причетні до розкрадання бюджетних коштів, 30 – з корумпованими зв’язками, 29 – з міжрегіональними зв’язками, 24 – пов’язані з незаконним переправленням осіб через державний кордон України, 17 – сформовані на етнічній основі, 6 – із транснаціональними зв’язками [7, с. 5].

Відповідно до звітних матеріалів Національної поліції України за 2024 рік відомо, що в умовах воєнного стану продовжується робота, спрямована на протидію організованій злочинності в усіх її проявах. Насамперед свідченням ефективності заходів Національної поліції України за цим напрямом є збільшення на 27 % кількості (з 419 до 532) організованих груп і злочинних організацій, діяльність яких припинено, а саме: на 24 % більше (з 42 до 52) – з міжрегіональними зв’язками, на 19 % (з 26 до 31) – з корумпованими зв’язками, а також на 31 % (з 13 до 17) – сформованих на етнічній основі. Виявлено у 2,2 рази більше (з 966 до 2,1 тис.) злочинів, учинених ОГ та ЗО у сфері обігу наркотичних засобів та психотропних речовин, на 38 % більше (з 24 до 33) – пов’язаних з торгівлею людьми, на 19 % більше (з 290 до 346) – з переправленням осіб через державний кордон України, на 10 % більше (із 40 до 44) – незаконним обігом зброї та боєприпасів [3, с. 15–16].

Слід зауважити, що транснаціональна організована злочинність є найбільш небезпечною формою злочинної діяльності, що загрожує розвитку суспільства. Протидія цьому явищу потребує узгоджених дій міжнародного співтовариства, що суттєво підвищує роль міжнародного співробітництва у правоохоронній сфері. На національному рівні протидія вищезазначеній злочинності потребує узгодженості дій усіх правоохоронних органів, формування спільних оперативних, слідчих груп та аналітичних центрів. Окрім цього, існує потреба в удосконаленні нормативно-правової бази протидії цьому явищу, з урахуванням міжнародних стандартів та світової практики [1, с. 22]. Відповідно до ст. 19 Конвенції Організації Об’єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності у зв’язку зі справами, що є предметом розслідування, кримінального переслідування або судового розгляду в одній або декількох державах, заінтересовані компетентні органи можуть створювати органи з проведення спільних розслідувань. За відсутності таких угод або домовленостей спільні розслідування можуть проводитися за угодою в кожному окремому випадку [3]. Також у Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності визначено, що організована злочинна група – це структурно оформлена група в складі трьох або більше осіб, що існує протягом певного періоду часу та діє

узгоджено з метою вчинення одного або кількох серйозних злочинів для того, щоб одержати, прямо або посередньо, фінансову та іншу матеріальну вигоду [4].

Також констатуємо той факт, що транснаціональна організована злочинність стала ключовою проблемою для багатьох країн-членів Ради Європи, оскільки створює серйозну небезпеку верховенству права та загрожує економіці, соціальному розвитку та громадянам. Нові виклики спонукають правоохоронну систему переглянути свої методи та способи боротьби зі злочинністю, внести структурні зміни в національне законодавство, а також сприяють виникненню та вдосконаленню відносно нових підходів у виявленні, розслідуванні та розкритті тяжких та особливо тяжких злочинів [2]. Так, відбулась трансформація правоохоронних органів, що найчастіше виражалась у створенні нових спеціалізованих підрозділів, основним завданням яких було ефективне протистояння організованій злочинності [5, с. 116]. У цьому контексті слід акцентувати увагу на ефективності функціонування спільних слідчих груп, що забезпечують взаємодію компетентних органів держав щодо розслідування кримінальних правопорушень. Неупереджений підхід слідчого у цьому разі виступає ключовою засадою успішного розслідування, яке базуватиметься, окрім процесуальних норм, ще й на інформаційно-технічному досвіді слідчого та експертів, які залучаються до процесу дослідження слідчої картини кримінального правопорушення [8, с. 157].

Зокрема, сучасна організована злочинність в економічній сфері набуває транснаціонального характеру. Організовані групи та злочинні організації створюють транснаціональні компанії, які займаються злочинним бізнесом у різних галузях економіки. Також одним із поширених видів організованої злочинності є незаконний обіг наркотичних засобів, що має тенденцію до зростання й загрожує не лише національній, а й міжнародній безпеці, оскільки йому притаманні транснаціональний характер, висока технічна оснащеність злочинних угруповань, наявність власної розвідки й контррозвідки, володіння новітніми формами й методами протидії [1, с. 23].

Таким чином, тенденції розслідування транснаціональної організованої злочинності потребують ретельного вивчення, аналізу та переосмислення міжнародного досвіду, удосконалення діяльності спільних слідчих груп під час розслідування кримінальних правопорушень, імплементації у національне законодавство оптимальних напрацювань правової науки зарубіжних країн, застосування сучасних процесуальних норм та практик європейської поліцейстики. Міжнародне правосуддя забезпечує правовий фундамент

для захисту прав людини, є основним джерелом стандартів та принципів взаємодії держав на міжнародній арені. Динаміка інтеграційних процесів, глобалізаційні виклики сьогодення потребують міжнародного врегулювання, встановлення особливостей співвідношення міжнародного та національного права, розробки нових концептуальних підходів до вивчення їхньої взаємодії.

Список бібліографічних посилань

1. Безпалько С. В., Кріцак І. В., Тимчишин Д. М., Маник О. В. Вироблення ефективної протидії/боротьби з організованою злочинністю: концептуальний аналіз. *Актуальні проблеми держави і права*. 2024. С. 18–37. DOI: <https://doi.org/10.32782/apdp.v101.2024.3>. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/fcfa6932-e3f1-422f-b3a1-c0dff9392f31>.

2. Виявлення та припинення діяльності організованих злочинних груп у сфері економіки : метод. рек. / Никифорчук Д. Й., Ніколаюк С. І., Томма Р. П., Тарасенко О. С. та ін. К. : Нац. акад. внутр. справ, 2018. 70 с.

3. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2024 році. 18 с. URL: <https://npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist/richni-zviti>.

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листоп. 2000 р. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text.

5. Мороз В. П., Чаплинський К. О., Богуславський М. Г., Волошина М. О. Протидія організованій злочинності в Україні: сучасність та перспективи: монографія. Дніпро : ДДУВС, 2023. 236 с.

6. Околіт О. В., Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації чи злочинної спільноти та участь у них: проблеми теорії і практики. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 324 с.

7. Протидія діяльності організованих злочинних об'єднань в Україні: зб. наук. пр. уклад.: А. Вознюк, О. Копан; передм. Р. Сербина, А. Рубеля. Київ: Видавництво «Норма права», 2025. 368 с.

8. Тарасенко О. С. Особливості проведення обшуку під час розслідування злочинів, пов'язаних з протиправним контентом в мережі Інтернет, з ознаками організованої злочинності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 5. Т. 2. С. 154–157. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/26.pdf